

Narodopisja Slovencev leta 1952. Kotnik je namreč že pri Murku v Gradcu, kjer je od leta 1903 študiral slavistiko - slvansko jezikoslovje s slovstvom, pisal naloge o Drabosnjaku, leta 1908 pa je o njem napisal doktorsko razpravo.

Ivan Sedej postavlja Kotniku mesto prav ob Murku, vsaj kar zadeva začetke raziskovanja slovenskega kmečkega stavbarstva. Kotnika sta po Sedeju "fascinirala teoretično izhodišče in razvojna tipologija, ki ju je v svoji razpravi v Mehlingerjevem delu formuliral Matija Murko. Zato je ob nizanju Murkovih izsledkov diskretno dodal tudi svoja osebna opažanja o oblikah dimničnega stavbarstva, ki ga je najbolj poznal. Z velikim poznavanjem je določil tudi meje dimnične hiše na Slovenskem, tako kot Murko pa je povsem samoumevno izhajal iz širše srednjeevropske, za kanček 'po nemško' usmerjene etnološke problematike." Njegovi razpravi *O slovenski kmetijski hiši* (Dom in svet, Ljubljana 1906) in *Dimnica* (Slovenske starosvetnosti, Ljubljana 1943) nudita ob kritičnem branju dobrodošel material za preučevanje slovenskega kmečkega stavbarstva.

Vladimir Šlibar piše o raziskovanju terenskih ekip, ki so med leti 1950 in 1954 pregledale del Savinjske in Zadrebčke doline, okolico Jurkloštra, Podsrede in okolico Šmarja pri Jelšah. Ob tem so ekipe pod Kotnikovo taktirko zbirale gradivo in predmete za tedanji Mestni muzej Celje - sedanji Pokrajinski muzej. Petletno terensko delo s skupino ljubiteljev je za muzej predstavljalo prvi poizkus organiziranega pridobivanja gradiva, njegove obdelave in kljub težkim razmeram tudi njegovega sprotnega obnavljanja. Priprava za prvo terensko akcijo leta 1951 je bila zelo temeljita, saj so v program zapisali vse, kar je bilo potrebno organizirati pred odhodom na teren. Pridobili so tudi izpiske o vseh hišah, ki so sodile na teren, ki so ga nameravali obiskati in pridobili izpis domačih imen in domačij. Pomemben del priprave je bila tudi povezava z ljudmi (npr. učitelji), zbiranje pisnega gradiva itd.

Majda Kotnik Verčko v besedilu *Kotnikova soba s knjižnico* piše o njegovi knjižni in materialni zapuščini, ki jo hrani Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. V tekstu je objavljen tudi seznam rokopisov in izrednih redkosti iz te zapuščine, ki ga je sestavil Vlado Novak.

Bibliografija, ki je nastala na podlagi bibliografij Vilka Novaka, Sonje Rus Kogej in Karle Oder, vsebuje Kotnikove znane in manj znane objave, razdeljena pa je na samostojne publikacije, članke, ocene in poročila ter ocene in poročila o Kotnikovih delih in spominih nanj.

Kataloški seznam razstavljenih predmetov predstavlja vez med zbornikom in razstavo o Francetu Kotniku v likovnem salonu na Ravnah na Koroškem, ki je bila na ogled v novembru in decembru 1995 in jo je postavila Karla Oder. Rokopisno gradivo za razstavo je bilo izposojeno iz Kotnikove zapuščine v Koroški osrednji knjižnici, predmeti pa iz Koroškega muzeja in Pokrajinskega muzeja Celje. Razstava je bila razdeljena na tri dele: prvi je predstavljal Kotnikovo vez z družino, drugi geografsko območje, na katerem je Kotnik raziskoval in delal, tretji pa je predstavil Kotnikovo narodopisno delo s področja materialne, socialne in duhovne kulture.

Poleg vsega, kar je naštetu v zborniku o Kotniku, ne bo odveč, če - poleg že omenjenih poudarkov - povzamem nekatere njegove najpomembnejše zasluge za slovensko etnologijo. Kotnik je bil odličen poznavalec razvoja slovenskega narodopisja. V prvi knjigi Narodopisja Slovencev iz leta 1944 je objavil spis z naslovom *Pregled slovenskega narodopisja*, ki je prvi tak zgodovinski prikaz razvoja našega narodopisja nasploh. Kotnik je pregled zastavil od protestantizma naprej, odlikuje pa ga med drugim tudi koncizen seznam uporabljene literature in virov, ki ga je pri pisanju uporabljal. V Narodopisju Slovencev 2 iz leta 1952 pa je objavil še prispevka *Verske ljudske igre* in *Iz ljudske medicine*. V prvem je predstavil božične pastirske prizore in božične igre, pasijonske procesije in igre, igro o paradizu, duhovne igre v Rušah in Gorici in igro o izgubljenem sinu, v drugem pa je pojasnjeval terminologijo ljudske medicine in podal kratek pregled slovenskega ljudskega zdravilstva.

Za popularizacijo Kotnikovega dela pa je gotovo med najpomembnejšimi njegova knjiga *Slovenske starosvetnosti* iz leta 1943, ki je zbir njegovih že prej objavljenih strokovnih spisov, ki vsekakor pričajo o vsestranskosti njenega avtorja.

Opremo zbornika o Kotniku dopolnjujejo arhivske fotografije iz Koroške osrednje knjižnice, Koroškega muzeja, Pokrajinskega muzeja Celje in Marjana Merkača iz Kotelj ter barvne fotografije muzealij iz ravenskega muzeja Toma Jeseničnika.

Tako smo etnologi v jubilejnem letu 1995, ko smo pretresali vpliv Murka in Štreklja na razvoj slovenske etnologije in ugotavljali sodobna znanstvena prizadevanja, obeležili še Kotnikovo delo. Z razstavo na Ravnah na Koroškem in z zbornikom, ki je ob njej izšel. Ob tem je bil načrtovan še simpozij, pa ga žal ni bilo mogoče izpeljati. Morda pa bo še kdaj priložnost tudi za to.

Rajko Muršič

BOŽIDAR JEZERNIK, NON COGITO ERGO SUM. ARHEOLOGIJA NEKE ŠALE.

**Borec, Revija za zgodovino,
literaturo in antropologijo,
let. 46, št. 533-534
(Zbirka Ecce homo).**

**Ljubljana 1994, 202 str., il.
ISSN 0006-7725.46 ; 533-534**

Srhljiva "šala", otok, ki ne bi mogel imeti bolj zgovornega imena, in resničnost, ki prekaša vsako "zgodbo". To je "arheologija neke šale", povest o tisti točki naše novejšje zgodovine, ki je mlajši ne moremo poznati, starejši pa o njej še zmeraj niso pripravljene govoriti. Razen nekaterih izmed tistih, ki so bili tam.

Kako se lotiti takšne pripovedi o kraju "onkraj sveta"? Zgodbičarsko, analitično ali z moralnim podukom? Božidar Jezernik se je izognil izbiri tako, da je izbral vse tri načine.

Prisluhnil je nekaterim zgodbam žrtev in jih primerjal z zapisanimi spomini ter pričevanji, analiziral je nekatere vidike "delovanja" Golega otoka ter v pisanje vpletal tudi svojo osebnost, torej moralno noto brez pretiranega moralizma. (Bilo je pač in naj se ne ponovi!)

Na dejstveni ravni delo *Non cogito ergo sum* ne prinaša bistvenih novosti, saj temelji predvsem na že objavljenih priporočilih. Od druge tovrstne literature pa se loči predvsem po tem, da ne gre le za zbirko spominov in nekakšno naključno ureditev pričevanj, temveč za delo, ki temelji na primerjavi italijanskih in nemških koncentracijskih taborišč z njihovo balkansko "titoistično" inačico. Avtor se na ustreznih mestih naslanja tudi na spoznanja penologije, medtem ko so politične razsežnosti Informbiroja in leta 1948 (ter povojnega obdobja do konca petdesetih let sploh) - na trenutke prav nemarno - izpuščene.

Zato pa nekatere današnjemu življenju povsem nedoumljive načine "prevzgoje" umesti v širšo kulturno zgodovino balkanskega območja (v navezavi na nekatere etnološke analize in pričevanja popotnikov, ki so hodili po Balkanu v prejšnjih stoletjih) in jih premerja tudi z antropološkimi vatli. Le ob poznavanju vrednostnih in (ljudsko)kulturnih tradicij balkanskih ljudstev in narodov je mogoče razumeti, kako je lahko

deloval "perpetuum mobile", v katerem so bili sami kaznjenci drugim sotrpinom najhujši biriči. Govoriti o razkrivanju "vsakdanjega življenja" internirancev bi bilo cinično. Vseeno pa ne gre zanemarjati, da prav (v)pogled v najbolj žalostne vidike (sprevrnjene) človeškega sveta razgalja praznost vseh mogočih odgovorov na vprašanje o tem, kaj je človek. Na to ultimativno vprašanje pač ne bo odgovora, dokler ne bomo poznali vseh "ekstremov". In celo antropološki "ekstremni tereni" se pač ne morejo primerjati s tem, kaj lahko postane človek človeku v osrčju Evrope v tem stoletju. V seciranju "nesmislov" Golega otoka avtorju uspe pogosto odkriti smisel - razen ključnega: čemu sploh?

Mogoče se je strinjati s tem, da "je Goli otok ležal v samih temeljih tistega, kar se je imenovalo Titova Jugoslavija" (686), saj noben totalitarizem ne more funkcionirati brez koncentracijskih taborišč, brez Golih otokov. Vprašanje pa je, če bi lahko Jugoslavija funkcionirala brez avtoritarnega režima. In brez verovanja v neko "idejo". To postane jasno ob dejstvu, da se golotoška metoda "prevzgoje" na jetnikih-kriminalcih ni obnesla. Človek, kot vse kaže, pač ni žival z moralno ali s transcendent(al)nim "čutom", temveč predvsem žival, ki veruje. Zato ga je mogoče "modelirati". To je najbolj srhljiva "moralna" golih otokov, lagerjev in gulagov.

Rajko Muršič

ROBERTO LEYDI. DRUGA GODBA.

Etnomuzikologija.

ŠKUC, Filozofska fakulteta

(Studia humanitatis),

Ljubljana 1995,

329 str., il.

ISBN 961-6085-08-5 (ŠKUC)

Ob koncu dvajsetega stoletja se je pojem glasbe, ki je bil kolikor toliko "jasen" še na začetku stoletja, razpršil na pojmovno množico različnih glasb. Skupni imenovalac teh glasb pa je zelo daleč od tistega, kar se je v evropski zavesti stoletja razvijalo pod nazivom "mousiké" in "ars musica" kot esencialni dar "Muz". Res je sicer, da je že poznoantični Boethius razlikoval med "musica mundana", "musica humana" in "musica instrumentalis" ter da je v času sholastike prišla v ospredje delitev med "musica sacra" in "musica profana" (oz. "musica secularis", "vulgaris", "subalterna"). Toda te delitve niso bile namenjene celovitejšemu razumevanju glasbe, temveč poudarjanju pomena tiste glasbe, ki naj bi predstavljala Glasbo. Tisto "glasbo", ki še zmeraj čemi na patinastem tronu evropskega narcizma.

Tisti del muzikologov, ki se je ob koncu prejšnjega stoletja začel zvedavo ozirati proti drugim kontinentom in svojo dejavnost označil kot primerjalno muzikologijo, je sicer začel prelamljati okostenele evrocentrične predsodke, vendar je, še zmeraj v skladu s takratnimi navadami, izhajal iz iste izhodiščne dihotomije: tiste zunajevropske glasbene tradicije,

